

Príklad slobodnej školy v súčasnosti ako príspevok do diskusie o integrácii rôznych kultúr v Európe

Andrej Szolgay

V súčasnej príliš hlasnej (a neraz vulgárnej) diskusii na tému prijímania a integrácie utečencov do európskej spoločnosti častokrát zanikajú kultivované hlasy navrhujúce produktívne riešenia neľahkej situácie, v ktorej sa Európa ocitla. Rád by som tu jednému takému hlasu dal priestor, aj keď asi sotva zaujme širšiu pozornosť. Napriek tomu je potrebné to urobiť.

Na jeseň 2016 bola v Berlíne otvorená „Slobodná interkultúrna waldorfská škola“ (Freie Interkulturelle Waldorfschule Berlin). Zakladajúci tím vytvoril dokument, v ktorom popisuje svoje zámery s touto školou. Obsah dokumentu považujem z pohľadu štúdia sociálnej trojčlennosti za podnetný z dôvodu, že ide o praktickú aplikáciu jej princípov v súvislosti so slobodnou školou (členom tímu je aj Johannes Mosmann, ktorý je autorom knihy Princíp slobody a slobodná škola). Pre vyššie načrtnutú záležitosť sa mi však zdá byť sekcia „Motívy“ z tohto dokumentu zaujímavá aj vo všeobecnejšom zmysle, preto by som z nej rád uviedol niektoré pasáže:

Multikultúrna spoločnosť stavia ľudí pred výzvou, na ktorú zatiaľ nikto nemá správnu odpoveď. Kvôli mylnému prístupu ľudí k tejto téme vychádzajú „debaty o integrácii“ často z požiadavky investovať viac peňazí. Prípadne sa len bez ďalšieho uváženia prenáša zodpovednosť na štát. Štát by asi mal práva detí podmieniť splnením nejakých noriem. Je však nátlak skutočne osvedčeným prostriedkom vytvorenia porozumenia medzi národmi? Obzvlášť posledná štúdia PISA poukazuje na to, že sťažené podmienky získania povolení spôsobujú skôr vylúčenie migrantov, ako ich integráciu.

Každé porozumenie v prvom rade spočíva na individuálnom úsilí. Vyžaduje si vôľu jednotlivca prekročiť hranice národných myšlienkových vzorcov a podujat' sa na to, aby mohlo vzniknúť stretnutie príslušníkov rôznych národných skupín. Mierové spolunažívanie národov je teda v prvom rade čisto duchovná otázka, a až potom otázka peňazí alebo politiky. Ako prvé si to teda vyžaduje pri stretnutí s druhými mať možnosť slobodne uplatniť vlastné myslenie, a tiež môcť pri každom novom stretnutí produktívne usilovať o to, čo v konkrétnej situácii spája zúčastnených ľudí.

V miere, v akej ľudstvo zrástá ekonomicky a politicky do jedného celku, musí samotný systém výchovy individuálnych ľudí nahradiť tradičné národné predstavy o hodnote. Lebo slobodná ľudská individualita môže byť spájajúcim článkom medzi kultúrami len tým, že sama seba rozvíja nad rámec toho, čo je čírym národným charakterom. Nie nejaká životná filozofia, ale praktický život súčasnosti si preto vyžaduje výchovu v slobode a ku slobode.

Nátlak kladie prekážky do cesty práve tomu, čo si vyžaduje mierové spolunažívanie všetkých jednotlivcov stále viac, teda hlbšie spájanie sa s kultúrou a rečou. Ľudí neprivádza do spoločenstva obetovanie zvláštnej kultúry jednotlivca v prospech nejakého teoretického celku hodnôt, ale skutočné vyžitie týchto hodnôt prostredníctvom slobodného uznania druhého. To, čo potom spočíva „v priestore medzi“ rôznymi kultúrami, čo ich „presahuje“ alebo „spája“, musí byť každodenne nanovo hľadané a uchopené v rámci stretnutia kultúr.

Ľudí spája ten duch, ktorý skutočne oživa v srdci jednotlivca vďaka jeho vlastnému slobodnému uznaniu. Slobodná interkultúrna waldorfská škola v Berlíne preto svoje spoločenstvo chce založiť skôr na skutočnom praktikovaní slobody, ako na hlásení sa k viere v slobodu, to znamená: na prežívanom uznaní a podpore všetkých kultúr v nej zastúpených. Svoj úspech meria tým, nakoľko sa jej podarí nielen sa formálne prihlásiť k vyhláseniu jednotných noriem, ale aj získať vôľu každého jednotlivého žiaka pre skutočnú spoluprácu na slobodnej a demokratickej spoločnosti.

(...)

Slobodná interkultúrna waldorfská škola v Berlíne je chápaná ako inštitúcia slobodného duchovného života. Chráni sa pred akýmkoľvek prevzatím politickými stranami, kultúrnymi spolkami alebo hospodárskymi zväzmi, bez ohľadu na ich orientáciu či smerovanie. Učebný obsah a učebné metódy nemajú nikdy byť definované bežnou politikou, ideológiami alebo krátkodobými hospodárskymi záujmami. Pre učiteľov Slobodnej interkultúrnej waldorfskej školy v Berlíne sú meradlom ich práce individuálne schopnosti každého im zverého dieťaťa a nároky konkrétnych životných oblastí. Učebný obsah a metódy majú vždy byť priradené na jednej strane konkrétnemu dieťaťu, na druhej strane aktuálnym dobovým a životným pomerom.

Preto učitelia rozvíjajú obsah a metódy svojho vyučovania na základe pozorovania každého dieťaťa a v slobodnej výmene s ostatnými praktikujúcimi pedagógmi. Dlhodobú kvalitu Slobodnej interkultúrnej waldorfskej školy v Berlíne nemá zaistiť dodržiavanie štandardov, ale vnímanie a uznávanie skúsenostných úsudkov v rámci slobodného celoškolského dialógu medzi pedagógmi.

Slobodná interkultúrna waldorfská škola v Berlíne zároveň neodmieta skutočnosť, že je závislá od hospodárskeho výkonu svojho okolia. Preto sa prirodzene nesnaží o nezávislosť, ale o slobodu. Rada by získala pre svoju slobodu pochopenie práve tých ľudí, od ktorých je ako verejnoprospešná inštitúcia závislá. Na to sa sústreďí jej práca na verejnosti. Škola si tým má vytvoriť „duchovné prostredie“, ktoré ju na jednej strane nesie finančne a morálne, na druhej strane však tým tiež umožňuje kritickú reflexiu vlastnej práce a trvalé podnecovanie k ďalšiemu vývoju.

Kvôli tomu tiež Slobodná interkultúrna waldorfská škola v Berlíne vynáša diskusiu o pedagogických otázkach za školské múry, a tiež sa zúčastňuje na verejných rozhovoroch o všeobecne ľudských a sociálnych otázkach. Zároveň očakáva od úzkeho prepojenia s okolitým hospodárskym a kultúrnym prostredím vnímanie kvalifikácie jej žiakov a možnosť ich sprevádzať až po ich povolanie, ktoré si neskôr zvolia, a zabezpečiť tak maximálnu istotu počas odborného výcviku.